

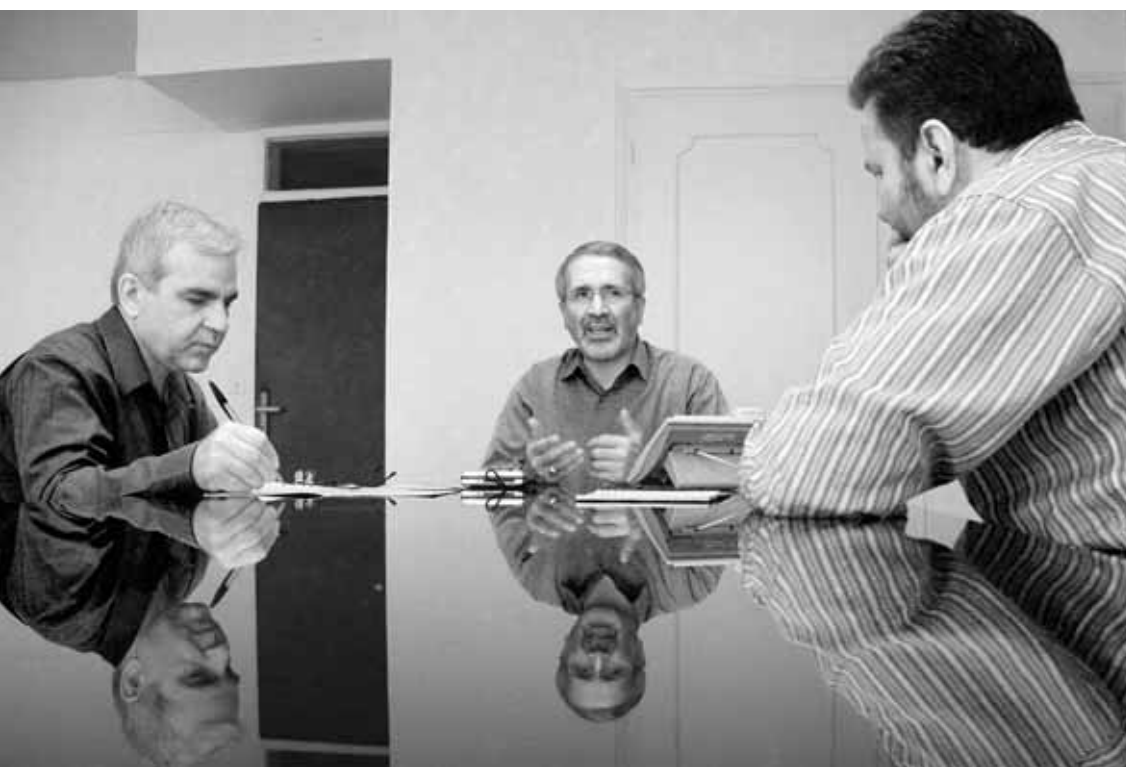
شورای به قدمت قرن

رمضان‌علی ابراهیم‌زاده گرچی
یونس باقری

اشاره

گفت‌وگویی که متن آن از نظر تان می‌گذرد، با مهدی نوید، دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش انجام شده است. شورای عالی بالاترین نهاد تصمیم‌گیری در وزارت آموزش و پرورش است و مصوبات آن در حکم قانون اجرایی‌شود.

مهدی نوید که از آغازین سال‌های انقلاب اسلامی تا امروز در وزارت آموزش و پرورش خدمت کرده، از مدیران عالی‌رتبه این وزارت‌طی این سال‌ها بوده است. وی مدیریت کل امور فرهنگی - هنری معاونت پرورشی، معاونت سازمان نوسازی و تجهیز مدارس، معاونت سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و سپس ریاست آن را در کارنامه خود دارد و اکنون سه سال است که دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش است. در گفت‌وگوی حاضر، وی به پرسش‌های ما درباره ساختار شورای عالی آموزش و پرورش، وظایف این نهاد، سند ملی آموزش و پرورش، برنامه درسی ملی، جایگاه قرآن و معارف قرآنی در سند ملی و برنامه درسی ملی و پاره‌ای از مسائل دیگر، پاسخ داده است. با تشکر از ایشان، شما را به مطالعه متن گفت‌وگو دعوت می‌کنیم. رشد

□ دربارهٔ سابقه، قدمت و وظایف «شورای عالی آموزش و پرورش» برای ما بگویید.

□ بسم الله الرحمن الرحيم. شورای عالی قدمتی حدود ۱۲۰ سال دارد. در سال ۱۳۱۵ هجری قمری «انجمن معارف» زیر نظر علی میرزا علی خان امین الدوله، صدراعظم مظفرالدین شاه در ایران تشکیل شد. این انجمن بعداً در زمان امین السلطان با نام «شورای عالی معارف» و با حضور فرهیختگان فرهنگ و ادب تشکیل یافت که وظیفهٔ آن سیاست گذاری در حوزهٔ فرهنگ، هنر، معارف و آموزش برای کشور بود.

بعداً که در زمان پهلوی اول «وزارت فرهنگ» تأسیس شد، نام شورا هم به «شورای عالی فرهنگ» تغییر یافت تا این که در سال ۱۳۴۳، وزارت فرهنگ به سه وزارتخانه تقسیم شد: وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم و وزارت فرهنگ و هنر. در این تقسیم بندی، شورای عالی فرهنگ به وزارت آموزش و پرورش پیوست. این انتقال نشان می دهد که تصمیم گیران و سیاست گذاران وقت، به نقش مؤثر وزارت آموزش و پرورش در رشد و تعالی کشور توجه داشته اند. نام شورا این بار نیز تغییر کرد و شد «شورای عالی آموزش و پرورش».

در دورهٔ اوج گیری انقلاب اسلامی، کار شورا به مدت یک سال و نیم تعطیل شد تا این که در اولین فرصت پس از پیروزی، در قانون شورای عالی بازنگری شد که در این کار افرادی مانند شهیدان دکتر محمدجواد باهنر و محمد علی رجایی به همراه مرحوم دکتر یدالله سبحانی و نیز دکتر حسن حبیبی، نقش داشتند. بالاخره شورای عالی کارش را در سال ۱۳۵۸ آغاز کرد و تا امروز هم چنان به فعالیت خود ادامه می دهد.

به این نکته نیز اشاره کنم که در دولت نهم، وقتی موضوع انحلال و ادغام شوراهای عالی مطرح شد، شورای عالی آموزش و پرورش نه ادغام شد و نه تعطیل. نکتهٔ دیگر این که چون قانون شورای عالی مصوب مجلس شورای ملی قبل از انقلاب بود، پس از سال ۱۳۵۷، ابتدا شورای عالی انقلاب فرهنگی و سپس مجلس شورای اسلامی قانون شورای عالی آموزش و پرورش را که بازنگری شده بود، تصویب کردند. یک بار دیگر هم، در سال ۱۳۸۰، مجلس در این قانون تغییر جدی به وجود آورد و با این تغییر، به دلیل نقشی که شورای عالی باید داشته باشد، شورا ارتقای تشکیلاتی و سازمانی پیدا کرد. از جمله، ریاست شورای عالی آموزش و پرورش به ریاست جمهوری سپرده شد. وزیر آموزش و پرورش نیز عضو جلسه است.

□ اعضای حقوقی و حقیقی شورا چه کسانی هستند؟

□ وزیران فرهنگ و ارشاد اسلامی، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، صنایع، جهاد کشاورزی، آموزش و پرورش، و نیز معاون رئیس جمهور در سازمان برنامه و بودجه (معاونت راهبردی) عضو شورای عالی اند. دیگر اعضا عبارت اند از: یک نفر مجتهد آشنا به تعلیم و تربیت اسلامی (معرفی از طرف شورای مدیریت حوزهٔ علمیه قم (اکتون حجت الاسلام دکتر مصباحی مقدم عضو شورا است)؛ نمایندگان فرهنگستان های سه گانهٔ کشور (زبان، علوم، هنر)؛ سه نفر کارشناس برنامه ریزی و مدیریت آموزشی؛ سه نفر از مدیران و معلمان وزارت آموزش و پرورش.

در قانون، شورای عالی چنین تعریف شده است: «که شورا

مرجع سیاست گذاری در حوزهٔ آموزش عمومی و متوسطه است. تمام تصمیمات اساسی و اصلی در شورا گرفته می شود. وقتی تصمیمات به اعضای رئیس جمهور و وزیر آموزش و پرورش برسند، و جاهت قانونی می یابند و قابل اجرا هستند و تخطی از آن، تخطی از قانون به حساب می آید.»

ضمن ابلاغ مصوبات شورای عالی برای اجرا، از سوی رئیس جمهور، پس از آن صورت می گیرد که به امضای وزیر و دبیر کل شورا رسیده باشد.

□ جایگاه دبیر کل کجاست و چگونه انتخاب می شود؟

□ دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش از نظر پست سازمانی، در ریف معاون وزیر قرار دارد. دبیر کل به پیشنهاد وزیر آموزش و پرورش و تأیید شورای عالی، با حکم رئیس جمهوری منصوب می شود. رئیس جمهوری در میان اعضای شورای عالی، فقط برای وزیر به عنوان منشی جلسات و دبیر کل شورای عالی، حکم صادر می کند. احکام سایر اعضا را دبیر کل شورا ابلاغ می کند

□ ارتباط شورای عالی با مجلس شورای اسلامی چگونه

برقرار می شود؟

□ دو نفر نمایندهٔ مجلس شورای اسلامی از طرف مجلس به شورای عالی معرفی می شوند. این دو تن که حق حضور در جلسات شورای عالی را دارند، علاوه بر نظارت بر کار شورا، وظیفهٔ ایجاد هماهنگی بین شورای عالی و مجلس شورای اسلامی را بر عهده دارند. تمام طرح ها و لوایح مربوط به وزارت آموزش و پرورش، قبل از طرح در صحن علنی مجلس، باید در شورای عالی آموزش بررسی و تأیید شوند. همان طور که گفتم شورای عالی آموزش و پرورش تنها نهادی است که مجلس شورای اسلامی، بخشی از اختیارات قانون گذاری خود را به آن تفویض کرده است تا مطابق نیازهای آموزش و پرورش تصمیم بگیرد. از این جهت، تصمیم شورای عالی حکم قانون را دارد. البته شورای عالی هم ذیل قانون مجلس و مصوبات هیئت دولت، تصمیم گیری می کند تا معایر آن ها مصوبه ای نداشته باشد.

□ مدت عضویت اعضا در هر دوره چند سال است؟

□ چهار سال.

□ دربارهٔ فرایند بررسی طرح ها و پیشنهادها نیز توضیحی

بفرمایید

□ شورای عالی آموزش و پرورش، متشکل از پنج کمیسیون بدین شرح است: ۱. کمیسیون برنامه ریزی درسی؛ ۲. کمیسیون توسعهٔ منابع انسانی؛ ۳. کمیسیون خط مشی ها و اهداف؛ ۴. کمیسیون قوانین و مقررات؛ ۵. کمیسیون معین.

ترکیب کمیسیون ها و شرح وظایف آن ها را هیئت وزیران تأیید کرده است. هر کمیسیون ۱۵ تا ۱۷ عضو دارد. تعداد زیادی از اعضای کمیسیون ها را مدیران بخش های ستادی وزارت آموزش و پرورش تشکیل می دهند و تعدادی از دستگاه های بیرون از این وزارتخانه نیز نماینده ای در کمیسیون ها دارند. کمیسیون ها معمولاً هر هفته جلسه دارند، اما برخی از کمیسیون ها یک هفته در میان تشکیل می شوند. معمولاً موضوع های مورد نیاز را معاونت

□ شورای عالی قدمتی

حدود ۱۲۰ سال دارد. در

سال ۱۳۱۵ هجری قمری

«انجمن معارف» زیر نظر

علی میرزا علی خان

امین الدوله، صدراعظم

مظفرالدین شاه در ایران

تشکیل شد. این انجمن

بعداً در زمان امین السلطان

با نام «شورای عالی معارف»

و با حضور فرهیختگان

فرهنگ و ادب تشکیل

یافت که وظیفهٔ آن

سیاست گذاری در حوزهٔ

فرهنگ، هنر، معارف و

آموزش برای کشور بود

□ در سال ۱۳۴۳،

وزارت فرهنگ به

سه وزارتخانه

تقسیم شد: وزارت

آموزش و پرورش،

وزارت علوم و وزارت

فرهنگ و هنر. در

این تقسیم بندی،

شورای عالی

فرهنگ به وزارت

آموزش و پرورش

پیوست

■ در دولت نهم، وقتی موضوع انحلال و ادغام شوراهای عالی مطرح شد، شورای عالی آموزش و پرورش نه ادغام شد و نه تعطیل

ذی‌ربط وزارت آموزش و پرورش در کمیسیون مربوط مطرح می‌کند. این موضوع‌ها پس از آن‌که بررسی و تأیید شدند، طبق روال مقرر در دستور کار شورای عالی قرار می‌گیرند تا پس از طی مراحل، به قانون تبدیل شوند.

□ در شورای عالی، هر طرح پس از بحث و بررسی، با چه نسبت از آراء به تصویب می‌رسد؟

□ سعی اعضای شورای عالی این است که تصمیمات با توافق کلی و به روش اقناع اعضا گرفته شود. البته در نهایت رأی‌گیری هم صورت می‌گیرد. طبق قانون، هنگام بررسی هر موضوع، ابتدا دو نفر مخالف و دو نفر موافق، آرای خود را بیان می‌کنند. بعد شورا به بحث می‌پردازد و در نهایت تصویب یا عدم تصویب را با دادن رأی اعلام می‌کنند که ملاک تصویب رأی مثبت اکثریت اعضاست.

□ با توجه به وظایف مهم دبیرکل شورای عالی وزارت آموزش و پرورش، آیا او نسبت به عملکردش پاسخ‌گو هم هست؟

□ البته؛ دبیرکل باید در قبال عملکردش، به وزیر آموزش و پرورش، شورای عالی و رئیس جمهور پاسخ‌گو باشد. دبیرخانه شورای عالی مستقل از واحدهای آموزش و پرورش است و زیر نظر شورای عالی عمل می‌کند. در واقع، دبیرخانه با نقطه‌چین به ساختار تشکیلاتی وزارت آموزش و پرورش وصل است و با نهاد ریاست جمهوری نیز ارتباط دارد.

□ بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، تاکنون برنامه‌های کلان آموزش و پرورش، مدتی بعد از اجرا تغییر کرده‌اند. به نظر می‌رسد طرح و برنامه‌هایی که در آموزش و پرورش به مرحله اجرا می‌رسند، براساس مطالعه و نیازسنجی دقیق تدوین نمی‌شوند. به همین علت، برنامه‌ها در این نهاد مستقر نمی‌شوند، یا با انتقادهای زیادی مواجه و از رده خارج می‌شوند. چرا؟

□ موضوع‌های کلان و تحول‌آفرینی که در دستور کار شورای عالی قرار می‌گیرند و بعد به صورت قانون تصویب می‌شوند، دو دسته‌اند.

یک دسته، طرح‌هایی که براساس نیاز بخش‌های متفاوت وزارتخانه به شورای عالی ارسال می‌شوند. برای مثال، اگر بخواهند درسی را به برنامه یک کلاس یا پایه اضافه کنند، یا نمره امتحانی را از وضع ارزش‌یابی تراکمی به شیوه توصیفی تغییر دهند، کار مطالعاتی اولیه در معاونت‌های اجرایی انجام می‌شود. سپس براساس نیاز در حوزه اجرا، به صورت طرح درمی‌آید و در اختیار وزیر قرار می‌گیرد. اگر وزیر صلاح دانست، آن طرح را به شورای عالی می‌فرستد. پس معاونت‌ها نمی‌توانند به‌طور مستقیم طرح‌های خود را برای شورا بفرستند.

وقتی طرح به شورا رسید، ابتدا در کمیسیون‌های شورای عالی، همه ابعاد آن، از جمله نیاز و ضرورت آن براساس پشتوانه پژوهشی و تحقیقی بررسی می‌شود. اگر کمیسیون به این جمع‌بندی رسید که پیشنهاد لازم است، همان متن ارائه شده، یا اصلاح شده آن، در کمیسیون تنظیم جدیدی به خود می‌گیرد. معمولاً در کمیسیون‌ها تغییرات جدی در طرح‌های پیشنهادی به وجود می‌آید و آن‌گاه در دستور کار اعضای شورای عالی قرار می‌گیرد. شورا نیز پس از

بررسی و بحث، آن را به رأی می‌گذارد و یا رد می‌کند. دسته دوم موضوعاتی است که وزیر آموزش و پرورش یا اعضای شورای عالی، و یا حتی دبیرخانه می‌توانند در شورا مطرح کنند. اگر اعضای شورا بخواهند این کار را بکنند، باید حداقل هشت نفر، موضوع پیشنهادی را در قالب طرحی ارائه دهند. طرح‌های پیشنهادی برای رئیس جمهور به عنوان رئیس شورای عالی فرستاده می‌شوند و ایشان به وزیر، به عنوان منشی جلسات شورای عالی، دستور می‌دهد که طرح را در دستور کار شورا قرار دهد.

این جریان نشان می‌دهد که فرایند کار شورای عالی، متناسب با نیازها در قانون طراحی شده است و کارشناسانه دنبال می‌شود. اما به سؤال شما درباره تغییر و تحولات مورد اشاره باید پاسخ کلی‌تری داد، اولاً خوب است بدانیم که تغییر در آموزش و پرورش امری اجتناب‌ناپذیر است. چرا؟ به این دلیل که آموزش و پرورش پل ارتباطی بین جامعه و نسل جوان است و آن‌چه را امروز به عنوان موارث فرهنگی جامعه در اختیار دارد، باید به زبان نسل جدید (امروز) ترجمه کند و در اختیارشان قرار دهد تا این نسل را برای زندگی مناسب در آینده آماده کند.

مواریث گذشته ما همان یافته‌ها و دستاوردهای گذشته هستند. اما امروز در محیطی به سر می‌بریم که تغییرات و تحولات در آن به‌طور دائم اتفاق می‌افتد. این تحولات از گسترش بیشتر و سرعت فزون‌تری نسبت به دوره‌های گذشته برخوردارند و لذا تار و پود زندگی فردی و اجتماعی ما را تحت تأثیر قرار داده‌اند. آموزش و پرورش پویا آموزش و پرورشی است که متناسب با این تحولات محیطی، خود را به روز نگه دارد و دانش‌آموزان را برای مواجهه با محیط متحول آینده آماده کند. لذا این شعار جدی همه آموزشی و پرورشی‌هاست. یکی از نقدهای جدی که به آموزش و پرورش وارد می‌شود، این است که این نهاد یا دستگاه قدرت همراه شدن با تحولات را ندارد.

□ اصل تغییر پذیرفته شده است، اما پرسش برمی‌گردد به تغییراتی که در بطن خود، اعتراض‌ها و انتقادهای را پرورش می‌دهند. همه ما تغییراتی را که در دوره‌های قبلی به وجود آمد، به یاد داریم. و شما می‌دانید که هنوز این تغییرات در حال اجرا بود که اعتراض و انتقادهای از درون آموزش و پرورش شروع شد؛ چرا چنین اتفاقی می‌افتد؟

□ ممکن است به بخشی از تغییرات نقدی وارد شود و من این را نفی نمی‌کنم. با این حال باید گفت که آن تغییرات در زمان خود تغییرات خوبی بوده‌اند و من از آن‌ها در آن زمان دفاع می‌کنم. مثلاً ایجاد دوره پیش‌دانشگاهی در زمان خودش تغییر خوبی بود و قابل دفاع. زیرا در آن سال‌ها آموزش و پرورش مشکل جدی داشت. حدود ۳/۵ میلیون نفر پشت کنکوری داشتیم، و هیچ راه دیگری غیر از ایجاد دوره پیش‌دانشگاهی قابل تصور نبود. اما در حال حاضر به دلیل تحولات جدید، فلسفه وجودی پیش‌دانشگاهی توجیهی ندارد. زیرا ظرفیت پذیرش در دانشگاه‌ها افزایش یافته است.

□ درباره ترمی - واحدی و ترمی - سالی کردن نیز انتقادهای بعد از مدتی مطرح شد. مسئله «پنجره‌های باز» در همین ارتباط صدای همه را درآورد و به میان خانواده‌ها کشیده شد. زیرا

در میانه کار مدارس، دانش آموزان کلاس نداشتند و آزاد بودند که مدرسه را ترک کنند، در حالی که کسی نمی دانست کجا می روند و چه کار می کنند. آن زمان از این تغییر هم به عنوان تغییر اساسی و لازم باد می کردند، در حالی که مشکلاتی اساسی همراه داشت. آیا همه جانبه نگری در این تغییرها هم وجود داشت؟

□ باز هم من مشکلات را نفی نمی کنم. موردی که اشاره کردید، تصمیم شورای عالی انقلاب فرهنگی بود و شورای عالی آموزش و پرورش دخالتی در آن نداشت. اصلاً در برخی از تصمیم هایایی که نهادهای عالی قانون گذاری گرفته اند، چه شورای عالی انقلاب فرهنگی، چه مجلس شورای اسلامی و چه وزارت آموزش و پرورش، مشخصاً کارشناسی همه جانبه و متقن انجام نشده بود. در همین موردی که اشاره کردید، کلیات تغییر نظام آموزشی به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسیده بود که برخی از ناکارآمدی ها در آن وجود داشت؛ حتی در اجرا. همین جا یادآور شوم که متأسفانه این کاستی فراگیر هنوز هم وجود دارد. در مواردی کشور براساس قوانین و مقررات و

طرح های مصوب جلو نمی رود، چون، سلیقه های مدیران ارشد در اجرا دخالت می کنند. در آن دوره، تغییر در نظام آموزش و پرورش در اصل به گونه ای طراحی شده بود که از دوره ابتدایی شروع کنند و سپس آن را به دوره های تحصیلی بالاتر تسری بدهند. اما وقتی به مرحله اجرا رسید، مدیران، البته بنابه دلایلی که خودشان داشتند، تصمیم گرفتند از دوره متوسطه آغاز کنند که مغایر بود با آنچه تدوین و تصویب شده بود. یعنی مدیران به حد کافی به طرح و برنامه مصوب وفادار نبودند. البته به دلیل همان شرایط و مشکلاتی که اشاره کردم.

این جا باید به نکته دیگری هم اشاره کنم. برخی از کارهای جاری وزارت آموزش و پرورش هم در دستور کار شورای عالی آموزش و پرورش قرار می گیرند. برای مثال، تعمیم شیوه آموزش قرآن در پایه سوم دبستان به همه مدارس، یکی از کارها بود. این کار ابتدا مصوبه ای برای اجرا در تعدادی از مدارس داشت. نوع اجرا و تأثیر آن مورد تحقیق قرار گرفت و گزارش آن به شورای عالی آمد. طبق تحقیق مشخص شد، تصمیم قبلی درست بوده، لذا شورای عالی تصویب کرد که شیوه آموزش قرآن در پایه سوم به تمام مدارس گسترش یابد.

نوع دیگر مصوبات شورای عالی آموزش و پرورش کلان تر است. اصلی ترین مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش در سال های اخیر، که مدتی وقت مرا به عنوان مدیر پروژه به خود اختصاص داد، موضوع تدوین، بررسی و تصویب سند ملی آموزش و پرورش بود؛ یعنی سند تحول بنیادین در این وزارت خانه که زمینه ساز تحقق سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور است. ذیل همین سند ملی، تغییر ساختار آموزش و پرورش قرار دارد. طبق این سند و براساس مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش، موظف شدیم طرح جامع تحول آفرینی را متناسب با سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور تنظیم کنیم.

□ شما اصولاً فلسفه تغییر را در چه می بینید؟

بسیاری از صاحب نظران و متخصصان حوزه آموزش و پرورش کشورمان به این نتیجه رسیده بودند که در مبانی و کارکردهای این نهاد ناکارآمدی وجود دارد و استمرار وضع موجود اصلاً به صلاح کشور نیست و باید در آن تغییرات جدی به وجود آورد. تجلی این نیاز را در سخنان مقام معظم رهبری دیدیم که فرمودند: آموزش و پرورش ما بر فلسفه تربیتی اسلام مبتنی نیست و براساس فلسفه وارداتی دیگران طراحی شده است. تازه، ما هم آن را خوب اجرا نکردیم. صاحبان اصلی آن، کار خود را اصلاح و به روز کردند، اما ما این کار را نکرده ایم.»

این نوع آسیب پذیری در آموزش و پرورش وجود دارد و نیازمند بازسازی و بازمهندسی است تا خانه آموزش و پرورش را از نو بنا کنیم. لذا ابتدا تهیه طرح سند ملی آموزش و پرورش تصویب شد. مسئولیت تهیه طرح به عهده بنده گذاشته شد و دکتر محمود مهرمحمدی، مدیر طرح شدند. حدود ۶۰۰ نفر از صاحب نظران دانشگاهی و همکاران مجرب در آموزش و پرورش (در ستادها و استان ها) درگیر کارهای این طرح بودند و بیش از پنج سال روی آن کار شد. بدین ترتیب، تحقیق سنگین و کم نظیری را در آموزش و پرورش انجام دادیم و مجموعه ای تدوین شد و به تصویب رسید.

□ بار دیگر از شما تشکر می کنیم.

■ اگر بخواهند درسی را به برنامه یک کلاس یا پایه اضافه کنند، یا نمره امتحانی را از وضع ارزش یابی تراکمی به شیوه توصیفی تغییر دهند، کار مطالعاتی اولیه در معاونت های اجرایی انجام می شود. سپس براساس نیاز در حوزه اجرا، به صورت طرح درمی آید و در اختیار وزیر قرار می گیرد. اگر وزیر صلاح دانست، آن طرح را به شورای عالی می فرستند

■ آموزش و پرورش پل ارتباطی بین جامعه و نسل جوان است و آن چه را امروز به عنوان مهارت فرهنگی جامعه در اختیار دارد، باید به زبان نسل جدید (امروز) ترجمه کند و در اختیارشان قرار دهد تا این نسل را برای زندگی مناسب در آینده آماده کند